

ระบบการจัดการสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา Co – operative Management System in Higher Education Institution

ปรีชา พินชนศรี*

บทคัดย่อ

สหกิจศึกษา (Cooperative education) คือ ระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ซึ่งเรียกว่า สถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิติต อย่างเป็นระบบก่อนสำเร็จการศึกษา โดยที่นักศึกษา จะต้องปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการหรือองค์กร ผู้ใช้นิติตที่ให้ความร่วมมือแบบเต็มเวลา จำนวน 16 สัปดาห์ นักศึกษาจะเป็นเสมือนเจ้าหน้าที่หรือพนักงาน ปฏิบัติงานชั่วคราวในสถานประกอบการหรือองค์กร ผู้ใช้นิติต ซึ่งบทความนี้นำเสนอถึงความหมาย

ความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษา วัตถุประสงค์ ของสหกิจศึกษา ขั้นตอนการจัดการสหกิจศึกษาของ สถาบันอุดมศึกษา หลักเกณฑ์สหกิจศึกษา ความแตกต่าง ระหว่างสหกิจศึกษากับฝึกงาน และนักศึกษา สหกิจศึกษา รูปแบบสหกิจศึกษา บทบาทของสถาบัน อุดมศึกษา นักศึกษา และสถานประกอบการ รวมถึง ข้อเสนอแนะในการจัดการสหกิจศึกษาในสถานศึกษาให้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Abstract

Cooperative Education is a system that emphasis in practice in the enterprise which that student is required to perform the actual work at the establishment for cooperation, full time 16 weeks. Students not be in status of apprentice but as a staff in the enterprise. This paper presents the

meaning, importance, benefits, objectives of cooperative education, the differences between cooperative education and apprentice, Cooperative education model, students and enterprises. And including the recommendation for increasing the efficiency for cooperative education management.

*อาจารย์ประจำคณะบัญชี ธุรกิจ และมลติมีเดีย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

บทนำ

การแข่งขันของตลาดแรงงานในปัจจุบันค่อนข้างสูง ดังนั้นลักษณะของบัณฑิตที่สถานประกอบการต้องการ คือ ใฝ่ใ้งานได้ในด้านการทำงาน มีการพัฒนาตนเอง มีความสามารถในการจัดการและการรับรู้มนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่ม การสื่อสารข้อมูล การเป็นผู้นำ ระเบียบวินัย จริยธรรม และศีลธรรม บัณฑิตในปัจจุบัน จะต้องสร้างความเข้าใจและคุ้นเคยกับโลกแห่งความเป็นจริงของการทำงานและการเรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะของงานอาชีพและทักษะด้านการพัฒนาตนเองที่นอกเหนือไปจากทักษะด้านวิชาการ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากเรียนรู้และสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เมื่อนักศึกษาได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานเสมือนหนึ่งเป็นพนักงานจริงในสถานประกอบการ

สหกิจศึกษา (Cooperative education) เป็นระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานในสถานประกอบการอย่างมีระบบ โดยจัดให้มีการเรียนในสถานศึกษาร่วมกับการจัดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการ งานที่นักศึกษาปฏิบัติจะตรงกับสาขาวิชาของนักศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์จากการทำงานจริงเป็นหลัก หรือ Work-based learning หรือ โครงการพิเศษ (Project) ที่มีประโยชน์กับสถานประกอบการ เช่น การปรับปรุง หรือการเพิ่มประสิทธิภาพ หรือการแก้ปัญหาของกระบวนการทำงาน ซึ่งนักศึกษาสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ภายใน 4 เดือน ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงานและมีคุณภาพตรงตามที่สถานประกอบการต้องการมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของสหกิจศึกษา

1. เตรียมความพร้อมของนักศึกษา ด้านการพัฒนาอาชีพ (Career development) และเสริมทักษะ และประสบการณ์ให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการทำงาน (Employability)

2. เพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษาในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงาน

3. เปิดโอกาสให้สถานประกอบการทั้งภาคเอกชน และภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

4. ให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัยได้มาตรฐานและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น

5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการ และสถาบันอุดมศึกษาผ่านนักศึกษา สหกิจศึกษาและคณาจารย์นิเทศ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

สหกิจศึกษาจึงเป็นกลไกในการส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการของสหกิจศึกษาจะเน้นที่ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันสูงสุด

นักศึกษาสหกิจศึกษาจะเข้าปฏิบัติงานในสถานประกอบการในลักษณะพนักงานชั่วคราว ได้ลงมือปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ เป็นประสบการณ์ที่นักศึกษาไม่สามารถเรียนรู้ได้ในห้องเรียน นักศึกษาจะได้รับการพัฒนาตนเองทางด้านความคิด การสังเกต การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และประเมินผลอย่างเป็นระบบมีการจัดเตรียมและนำเสนอรายงานวิชาการจากประสบการณ์การทำงานจริงของตนเองที่สะท้อนการผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัติเข้าด้วยกัน รวมทั้งการค้นพบตนเองทางด้านงานอาชีพที่ชัดเจนขึ้น

ด้วยระบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานภาคทฤษฎีเข้ากับภาคปฏิบัติได้อย่างลงตัวเช่นนี้ จึงส่งผลให้นักศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมากขึ้น กระบวนการสหกิจศึกษายังทำให้เกิดการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับสถานประกอบการ ทำให้อาจารย์สามารถพัฒนาหลักสูตรได้ตลอดเวลา ส่วนสถานประกอบการจะได้แรงงาน

นักศึกษาร่วมงานตลอดทั้งปี ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษา

1. สหกิจศึกษาทวีความสำคัญมากขึ้น มีสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่างๆ ทั่วโลกใช้สหกิจศึกษาเป็นแนวการจัดการศึกษาระดับปริญญาทั่วขวางขึ้นในเกือบจะทุกสาขาวิชา โดยมีเป้าประสงค์ตรงกัน คือ การเสริมคุณภาพบัณฑิต ผ่านประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมบัณฑิตให้พร้อมที่จะเลือกอาชีพ และเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่จบการศึกษา ทำให้บัณฑิตสหกิจศึกษา “รู้จักตน รู้จักคน และรู้จักงาน”

2. ใครได้ประโยชน์จากสหกิจศึกษา ประมวลได้จากผลการจัดสหกิจศึกษาในประเทศไทยของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 นักศึกษา

2.1.1 ได้ประสบการณ์วิชาชีพตรงตามสาขาวิชาเอก

2.1.2 มีผลการเรียนในสถาบันอุดมศึกษาหลังสหกิจศึกษาดีขึ้น

2.1.3 เกิดการพัฒนาตนเอง มั่นใจในตนเองมากขึ้น

2.1.4 เกิดทักษะการสื่อสารรายงานข้อมูล

2.1.5 มีโอกาสได้รับการเสนองานก่อนสำเร็จการศึกษา

2.1.6 เลือกสายงานอาชีพได้ถูกต้อง

2.1.7 ได้รับค่าตอบแทนขณะศึกษา

2.1.8 เป็นบัณฑิตที่มีศักยภาพและความพร้อมในการทำงานสูง

2.2 สถาบันอุดมศึกษา

2.2.1 เกิดความร่วมมือทางวิชาการและความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานประกอบการ

2.2.2 ได้ข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.2.3 สหกิจศึกษาช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน

2.3 สถานประกอบการ

2.3.1 มีนักศึกษาช่วยปฏิบัติงานตลอดปี

2.3.2 พนักงานประจำมีเวลาที่จะทำงานสำคัญได้มากขึ้น

2.3.3 ใช้เป็นวิธีคัดเลือกพนักงานได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3.4 มีโอกาสสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา

2.3.5 เกิดภาพพจน์ที่ดีด้านการส่งเสริมการศึกษา

3. ผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา

สหกิจศึกษา (Cooperative education) เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2536 ซึ่งเป็นศัพท์บัญญัติโดยศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน และเริ่มปฏิบัติสหกิจครั้งแรกคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จากนั้นแนวคิดดังกล่าวได้ขยายไปสู่มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยในขณะนั้นนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ได้ประกาศนโยบายให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่สถาบันการศึกษาที่จัดสหกิจศึกษาโดยได้จัดสรรเงินอุดหนุนเป็นรายหัวให้แก่สถาบันการศึกษา 17 แห่ง ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรสหกิจศึกษา จากนั้นสหกิจศึกษาได้ขยายสู่ระดับชาติโดยรัฐบาลได้ก้าวเข้ามาสนับสนุนผ่านทบวงมหาวิทยาลัยและสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นภาคีสำคัญของภาครัฐ การดำเนินงานระบบสหกิจศึกษาในช่วงเริ่มต้นอยู่ในรูปของทวิภาคี คือ สถานศึกษาร่วมมือกับสถานประกอบการ โดยภาครัฐมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง ต่อมาในปี พ.ศ.2545 สหกิจศึกษาได้พัฒนาเข้าสู่ลักษณะพหุภาคีและมีหน่วยงานหลายภาคส่วนได้ร่วมกันรับผิดชอบดำเนินงานสหกิจ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๘

ศึกษา โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ทำหน้าที่ดูแลด้านนโยบายและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดหลักของการดำเนินงานสหกิจศึกษา ประกอบด้วย 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมด้านการประกอบอาชีพก่อนสำเร็จการศึกษา 2) การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษามีประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานตามหลักหรือที่เรียกว่า “เรียนจากการทำ” (Learning by doing) กล่าวโดยสรุปได้ว่าสหกิจศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาสลับกับการไปหาประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการ

สำหรับประเทศไทยในแต่ละปีมีบัณฑิตจบใหม่ประมาณ 5 แสนคน ตัวเลขจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาคาดการณ์แรงงานในปี 2555-2559 จะมีความต้องการแรงงานประมาณ 145,348 คน ดังนั้นเท่ากับว่าจะมีบัณฑิตที่ตกงานจำนวน 3-4 แสนคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอัตราการแข่งขันของบัณฑิตจบใหม่เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานนั้นมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นการเรียนภาควิชาการในมหาวิทยาลัย 4 ปีอาจจะไม่เพียงพอและไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางตลาดแรงงาน ดังนั้นในหลายๆมหาวิทยาลัยได้ให้นักศึกษาในชั้นปีสุดท้ายได้มีโอกาสออกไปสู่โลกภายนอก โดยการเข้ารับการฝึกงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาของการฝึกงานคือนักศึกษาไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถจากที่ได้เรียนมาเพราะส่วนใหญ่หนีไม่พ้นการชงกาแฟ ถ่ายเอกสาร ซึ่งทำให้นักศึกษาเหล่านี้ขาดโอกาสได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานจริงเมื่อจบออกมาไม่สามารถหางานทำได้ ดังนั้นเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาด้านการพัฒนา

อาชีพเสริมทักษะและประสบการณ์ให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการทำงานซึ่งผลที่ได้คือนักศึกษาจากสหกิจศึกษามีโอกาสได้งานสูงกว่า

สหกิจศึกษาทวีความสำคัญมากขึ้น มีสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายสหกิจศึกษานานาชาติขึ้น อาทิ โครงการฝึกงานด้านเทคนิคในต่างประเทศหรือ “ไอเอสเต้ (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience - IAESTE)” ซึ่งเป็นโครงการนานาชาติที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ มีประเทศสมาชิกรวม 84 ประเทศ โครงการดังกล่าวได้จัดให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนนักศึกษาจากทั่วโลกในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ประยุกต์ พาณิชยการ เศรษฐศาสตร์ โรงแรมและการจัดการ ภาษา และอื่นๆ ประเทศสมาชิกจะมีสำนักงานตัวแทนตั้งอยู่ ณ สถานศึกษาเครือข่ายที่ได้รับมอบให้ทำหน้าที่จัดหาสถานประกอบการและคัดเลือกนักศึกษาไปแลกเปลี่ยนสำหรับประเทศไทย สถานศึกษาเครือข่ายของไอเอสเต้ ได้แก่ โครงการไอเอสเต้ประเทศไทย (IAESTE THAILAND) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ซึ่งนักศึกษาทุกสถานศึกษาในประเทศไทยสามารถสมัครเข้ารับการคัดเลือกได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านการประสานงานจากสถานศึกษาของตน (สมาคมสหกิจศึกษาไทย, 2552)

และจากผลการประเมินของสถาบันอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาพบว่าบัณฑิตสหกิจศึกษาได้งานเร็วกว่าและมากกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา ผู้ประกอบการพอใจคุณภาพบัณฑิตสหกิจศึกษาสูงกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษารวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเห็นว่าผู้ที่ผ่านสหกิจศึกษามีวุฒิภาวะความรับผิดชอบและมีวินัยสูงขึ้น จะเห็นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ใช้สหกิจศึกษาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาระดับปริญญากว้างขวางขึ้นใน

เกือบจะทุกสาขาวิชา โดยมีเป้าประสงค์ตรงกัน คือ การเสริมคุณภาพบัณฑิต ผ่านประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการเตรียม

บัณฑิตให้พร้อมที่จะเลือกอาชีพ และเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่จบการศึกษา ทำให้บัณฑิตสหกิจศึกษา “รู้จักตน รู้จักคน และรู้จักงาน” (สมาคมสหกิจศึกษาไทย, 2557)

ความแตกต่างระหว่างสหกิจศึกษากับการฝึกงานแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

ประเด็นการเปรียบเทียบ	การปฏิบัติสหกิจศึกษา	การฝึกงาน
1. รูปแบบของการเข้าไปปฏิบัติสหกิจศึกษาหรือฝึกงาน	นักศึกษาต้องเขียน และยื่นใบสมัครต่อ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตในลักษณะเดียวกัน สอบสัมภาษณ์ และการคัดเลือกจาก องค์กรผู้ใช้บัณฑิต	โดยส่วนใหญ่มักไม่มีการยื่น ใบสมัคร และสัมภาษณ์ นักศึกษาแต่พิจารณาจาก หนังสือ/จดหมายขอความอนุเคราะห์ รับนักศึกษาฝึกงานจาก สถาบันอุดมศึกษา
2. สถานะของนักศึกษาในองค์กรผู้ใช้บัณฑิต	นักศึกษาจะเป็นเสมือนเจ้าหน้าที่หรือ พนักงานปฏิบัติงานชั่วคราวในองค์กร ผู้ใช้บัณฑิตในฐานะพนักงานเต็มเวลา	นักศึกษาอยู่ในสถานะของนักศึกษาฝึกงาน
3. คุณสมบัติของนักศึกษา	แต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยแต่ส่วนใหญ่ นักศึกษาจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปี 3 หรือ 4 และต้องผ่านการพิจารณาคุณสมบัติอื่นๆ ตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด	โดยส่วนใหญ่ใช้หลักเกณฑ์การเป็น นักศึกษาที่ศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของหลักสูตร
4. ค่าตอบแทน	นักศึกษาสหกิจส่วนใหญ่จะได้รับ สวัสดิการค่าจ้างหรือค่าตอบแทนอื่น ตามความเหมาะสมจากองค์กรผู้ใช้บัณฑิต	นักศึกษาอาจจะได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๘

ประเด็นการ เปรียบเทียบ	การปฏิบัติสหกิจศึกษา	การฝึกงาน
5. ลักษณะการทำงาน	เน้นการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์จากการทำงานจริงเป็นหลัก หรือ Work-base learning หรือ โครงการพิเศษ (Project) ที่ใช้ความรู้ตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาของนักศึกษาและเป็นประโยชน์กับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต	ขึ้นอยู่กับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต บางครั้งงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียน
6. ระยะเวลาการปฏิบัติงาน	ปฏิบัติงานเต็มเวลา ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ภาคการศึกษา หรือ 16 สัปดาห์ และอาจมากกว่า 1 ภาคการศึกษา (ขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยกำหนด)	ฝึกงานในภาคการศึกษาฤดูร้อน โดยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมงทำการ หรือไม่น้อยกว่า 20 '25 วันทำการ (ขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษาจะกำหนด)
7. การประสานงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต	มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างส่วนใหญ่จะมีการประสานงานช่วงก่อนส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานและหลังจบการฝึกงาน	มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างส่วนใหญ่จะมีการประสานงานช่วงก่อนส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานและหลังจบการฝึกงาน
8. การดูแลนักศึกษาระหว่างการปฏิบัติงาน	องค์กรผู้ใช้บัณฑิตจัดให้มีหัวหน้างาน หรือบุคลากรที่เหมาะสมทำหน้าที่พนักงานที่ปรึกษา (Job Supervisor) หรือพี่เลี้ยง (Mentor) ทำหน้าที่กำหนดงานให้นักศึกษาปฏิบัติดูแลให้คำปรึกษา แนะนำแก่นักศึกษาตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติงาน	องค์กรผู้ใช้บัณฑิตจัดให้มีหัวหน้างาน เพื่อดูแลและสอนงาน

ประเด็นการ เปรียบเทียบ	การปฏิบัติสหกิจศึกษา	การฝึกงาน
9. การส่งผลการ ปฏิบัติงานของ นักศึกษา	นักศึกษาสหกิจจะต้องทำรายงาน วิชาการจำนวนอย่างน้อย 1 เล่ม ใน หัวข้อเนื้อหาที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตและ อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาใน สาขาวิชา/ภาควิชากำหนด	จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน
10. การติดตามผล การปฏิบัติงาน	อาจารย์นิเทศหรืออาจารย์ที่ปรึกษา สหกิจศึกษาในสาขา/ภาควิชาจะทำ หน้าที่ดูแล ติดตามการปฏิบัติงานตาม ระยะเวลาที่กำหนดไว้ รวมทั้งการ นิเทศงานของนักศึกษาอย่างน้อย 2 ครั้ง ระหว่างที่นักศึกษาปฏิบัติงาน ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิต	คณะกรรมการดำเนินงานออกตรวจ เยี่ยมนักศึกษาฝึกงานไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ตลอดระยะเวลาของการฝึกงาน
11. การ ประเมินผล	ต้องผ่านการ ประเมินผลจากอาจารย์ที่ ปรึกษาร่วมกับพนักงานที่ปรึกษา	พิจารณาจากผลการประเมินงานของ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตและกรรมการ ดำเนินงานการฝึกงาน
12. การสรุปผล การปฏิบัติงาน	เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานจะมีการ สัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างนักศึกษา ผู้บริหารและผู้แทน องค์กรผู้ใช้บัณฑิต ผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษา เพื่อทราบถึง พัฒนาการและความสามารถในการ นำเสนอและถ่ายทอดแลกเปลี่ยน ประสบการณ์	การจัดกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการฝึกงาน ขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเป็น ผู้กำหนด

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๘

กระบวนการและขั้นตอนสหกิจศึกษา

กิจกรรมก่อนปฏิบัติงาน

1. มหาวิทยาลัยจะดำเนินการจัดหาสถานประกอบการให้กับนักศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ออกปฏิบัติสหกิจศึกษาโดยประสานกับบริษัทในภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจทั้งในและต่างประเทศล่วงหน้าเพื่อให้ทางสถานประกอบการตอบรับการรับนักศึกษา รวมทั้งแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับงานและคุณสมบัติที่นักศึกษาที่ต้องการรับ จากนั้นทางมหาวิทยาลัยจะดำเนินการคัดเลือกนักศึกษาและจำแนกงานที่ตรงกับความต้องการของนักศึกษาและสถานประกอบการโดยดูความเหมาะสมของตำแหน่งงานและความสามารถรวมถึงความสนใจของนักศึกษาประกอบกัน เพื่อให้การเตรียมการในการเข้าปฏิบัติงานของนักศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และนักศึกษาทุกคนมีคุณสมบัติพร้อมที่จะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ซึ่งนักศึกษาต้องผ่านการอบรมในหัวข้อดังต่อไปนี้จึงจะออกปฏิบัติสหกิจศึกษาได้

- 1.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสหกิจศึกษา
- 1.2 ระเบียบและข้อปฏิบัติตนเกี่ยวกับสหกิจศึกษา
- 1.3 ทักษะการเขียนจดหมายสมัครงาน
- 1.4 การสมัครงานและการเลือกสถานประกอบการ
- 1.5 เทคนิคการสัมภาษณ์งาน
- 1.6 ความปลอดภัยในโรงงาน
- 1.7 ระบบการบริหารงานคุณภาพ
- 1.8 มารยาทและการพัฒนาบุคลิกภาพ
- 1.9 การใช้เครื่องใช้สำนักงานและระบบเอกสาร
- 1.10 การจัดทำรายงานโครงงานสหกิจศึกษา
- 1.11 การจัดการเรียนเสริมทักษะวิชาชีพเฉพาะสาขา

กิจกรรมระหว่างปฏิบัติงาน

1. ในระหว่างสัปดาห์แรกของการปฏิบัติงาน นักศึกษาสหกิจศึกษาจะต้องส่งแบบแจ้งรายละเอียดที่พักระหว่างการปฏิบัติสหกิจศึกษา และแบบแจ้งรายละเอียดงานตำแหน่งงานและพนักงานที่ปรึกษา รวมทั้งแจ้งสถานที่ปฏิบัติงาน (ชื่อโรงงาน-ที่อยู่)

2. ชื่อ Job Supervisor หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายเลขโทรศัพท์ และโทรสารที่จะติดต่อกับนักศึกษาและ Job Supervisor

3. ในระหว่างสัปดาห์ที่ 2 นักศึกษาจะต้องส่งแบบแจ้งแผนการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เพื่อแจ้งแผนการปฏิบัติงาน (Work Plan) มายังศูนย์สหกิจศึกษาและจัดหางาน

4. ในระหว่างสัปดาห์ที่ 3 ของการปฏิบัติงาน นักศึกษาจะต้องจัดส่งแบบแจ้งโครงร่างรายงานการปฏิบัติงานเพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาได้ตรวจสอบและให้คำแนะนำ นักศึกษาอาจจะเริ่มเขียนรายงานได้ทันทีหากอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาไม่ได้แจ้งแก้ไขหัวข้อหรือเค้าโครงร่างรายงานทั้งนี้อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาอาจจะให้คำแนะนำเพิ่มเติมระหว่างการเดินทางก็ได้ในกรณีที่พนักงานที่ปรึกษาไม่มีเวลาเขียนข้อมูลในแบบฟอร์มต่างๆ ให้นักศึกษาอาจจะแก้ปัญหาโดยการสอบถามข้อมูลด้วยวาจา แล้วเป็นผู้เขียนข้อมูลที่รับด้วยตนเอง จากนั้นนำไปให้พนักงานที่ปรึกษาตรวจสอบและลงนามรับทราบหากมีข้อขัดข้องประการใดที่ทำให้ไม่สามารถจัดส่งเอกสารได้ตามกำหนดจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่สหกิจศึกษาทางโทรสารหรือจดหมายทันที

5. นักศึกษาจะต้องส่งรายงานที่เสร็จสมบูรณ์ให้แก่พนักงานที่ปรึกษาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ก่อนเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน และจะต้องแก้ไข

6. ตามพนักงานที่ปรึกษาแนะนำให้เสร็จเรียบร้อย ระหว่างปฏิบัติงานนักศึกษาจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของการบริหารบุคคลของสถานประกอบการอย่างเคร่งครัดทุกประการ เช่น การแต่งกาย เวลาการเข้า-ออก วันหยุด และวันลา เป็นต้น

7. การนิเทศงานสหกิจศึกษา

ศูนย์สหกิจศึกษาและจัดหางานได้จัดให้มีการนิเทศงาน โดยคณาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาประจำคณะวิชาที่มีนักศึกษาไปปฏิบัติงานโดยอาจจะมีเจ้าหน้าที่สหกิจศึกษาร่วมเดินทางไปนิเทศอย่างน้อย 1 ครั้งระหว่างที่นักศึกษาในสังกัดภาควิชาปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ณ สถานประกอบการโดยมีวัตถุประสงค์ของการนิเทศงานสหกิจศึกษา ดังนี้

7.1 เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักศึกษาที่กำลังปฏิบัติงานโดยลำพัง ณ สถานประกอบการซึ่งนักศึกษาจะต้องอยู่ห่างไกลจากครอบครัว เพื่อน และคณาจารย์

7.2 เพื่อดูแลและติดตามผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสหกิจศึกษา

7.3 เพื่อช่วยเหลือนักศึกษาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานทั้งปัญหาด้านวิชาการและปัญหาการปรับตัวของนักศึกษาในสภาวะการทำงานจริง

7.4 เพื่อขอรับทราบและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดการมาปฏิบัติงานของนักศึกษาในระบบสหกิจศึกษาตลอดจนการแลกเปลี่ยนความก้าวหน้าทางวิชาการซึ่งกันและกัน

7.5 เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัย

กิจกรรมหลังการปฏิบัติงาน

1. การประชุมหรือสัมภาษณ์นักศึกษาสหกิจศึกษาโดยอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาในคณะวิชาพร้อมทั้งการจัดส่งรายงาน

2. การจัดทำเสนอผลงานในภาพรวมของการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

สรุป

สหกิจศึกษา (Cooperative education) คือ ระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานในหน่วยงาน

ซึ่งเรียกว่า สถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้บัณฑิต อย่างเป็นระบบก่อนสำเร็จการศึกษา โดยที่นักศึกษาจะต้องปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิตที่ให้ความร่วมมือแบบเต็มเวลา จำนวน 16 สัปดาห์ (เรียนรู้การปฏิบัติงานจริง จำนวน 4 เดือนเต็ม : 1 ภาคการศึกษา) ทั้งนี้นักศึกษาจะไม่อยู่ในสถานะของนักศึกษาฝึกงาน แต่นักศึกษาจะเป็นเสมือนเจ้าหน้าที่หรือพนักงานปฏิบัติงานชั่วคราวในสถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิต และนักศึกษาสหกิจศึกษาอาจจะได้รับเงินเดือน ค่าจ้างสวัสดิการหรือค่าตอบแทนอื่นตามความเหมาะสมจากสถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิต รูปแบบสหกิจศึกษาจึงหมายถึงวิธีการจัดการสหกิจศึกษา โดยกำหนดบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ตัวนักศึกษา และสถานประกอบการไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาที่ตัวบัณฑิต

การจัดการเรียนการสอนแบบสหกิจศึกษา จึงเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิต (Work based learning) อย่างชัดเจนเป็นระบบ หรือการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work integrated learning : WIL) นักศึกษาที่เรียนสหกิจศึกษาทุกคนจะต้องแจ้งความประสงค์เรียนและกรอกใบสมัครที่สาขาวิชาของตนเอง

ขณะเดียวกันนักศึกษาจะต้องผ่านการสอบสัมภาษณ์ และการคัดเลือกจากสถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิตที่มีความประสงค์รับนักศึกษาเข้าไปปฏิบัติงาน หลังจากนั้นมหาวิทยาลัยจะจัดส่งนักศึกษาเข้าไปปฏิบัติงานจริงตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสถานประกอบการหรือองค์กรผู้ใช้นิตนั้นๆ อย่างชัดเจน โดยนักศึกษาสามารถเรียนรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง อันจะเป็นการฝึกการประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎี และเติมเต็มระหว่างความรู้ที่ได้รับจากการเรียน การสอนในห้องเรียนที่มหาวิทยาลัยและการนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ที่ดีให้แก่ศึกษาสหกิจศึกษา และเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพตามที่ตลาดแรงงานต้องการในที่สุด

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๘

กระบวนการดำเนินการสหกิจศึกษาควรมีการจัดสัมมนาผู้ประกอบการต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา และชี้ให้เห็นประโยชน์จากโครงการดังกล่าว โดยเฉพาะหัวข้อในการทำ Project และการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงานประจำ ควรมีการจัดสัมมนาเพื่อให้สถานประกอบการต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญของตนในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมบริการของประเทศ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าหา

ประโยชน์จากโครงการดังกล่าวในเรื่องการใช้แรงงานโดยไม่มีค่าตอบแทน และบางแห่งมอบหมายให้นักศึกษาทำ Project ใหญ่ๆ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง แต่นักศึกษาไม่ได้ค่าตอบแทน ภาครัฐควรสนับสนุนให้สิทธิประโยชน์กับสถานประกอบการที่รับนักศึกษาสหกิจศึกษาเข้าปฏิบัติงาน และสนับสนุนการจัดประชุมสัมมนาผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคลากรเข้าสู่อุตสาหกรรมของประเทศ

บรรณานุกรม

- ชลลดา มงคลวนิช. (2557). สหกิจศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2557. จาก http://www.google.co.th/url?url=http://www.academic.chula.ac.th/thaiver/Udormsuksa/sahakitt/Chonlada_M.ppt&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ei=-5kU_v9CdOVuA_Teo4DABA&ved=0CEYQFjAJ&usg=AFQjCNFm1zvILPS09qKHRY26QtBLG9sSNw.
- มหาวิทยาลัยนเรศวร คณะนิเทศศาสตร์. (2557). จากฝึกงานสู่สหกิจศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2557. จาก <http://www.nation.ac.th/course-works-detail.php?main=7/19/134/148&content=226>.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2555). สร้างความรู้ความเข้าใจในระบบสหกิจศึกษา. เอกสารประกอบโครงการสัมมนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ศูนย์สหกิจศึกษาและจัดหางานสถาบันเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น. (2557). กระบวนการสหกิจศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2557. จาก <http://coop.tni.ac.th/new/main/index.php?option=contents&category=8&id=4>.
- ศูนย์สหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2557). หลักการและเหตุผลสหกิจศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2557. จาก <http://coop.sut.ac.th/index.php?sec=rational>.
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (2557). ความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2557. จาก <http://www.tace.or.th/Information.asp>.
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (2552). ประมวลสาระชุดฝึกอบรมสหกิจศึกษา. กรุงเทพฯ : สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (2557). มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา. นครราชสีมา : สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- WisdomRoute. (2557). สหกิจศึกษาคืออะไร? ก็พูดถึง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2557. จาก <http://blog.eduzones.com/wisdomclip/25698>.